

Πάντα τέτοια έποχή στρέφεται ή θύμησί μου στή Θράκη. Είναι ή χώρα πού μάς γαλούχισε στή μικρή ηλικία μας και γι' αυτό οι άναμνήσεις μας είναι ζωηρές από τις ήμέρας αυτές, πού τις ζήσαμε με τόση χαρά παιδική, με τόση χριστιανική κατά- νυξι και αγάπη μέ- σα στή χώρα τούτη, πού τώρα δεν ακού- γεται ούτε ή έλληνι- κή φωνή, ούτε ή καμ- λιά στήν καντήλα, έτσι τελείωνε κι' ή ψυχή μας, λογα- ριάζοντας τις ώρες, τά λεφτά, πού θα χτυπούσε πάλι ή καμπάνα νά πάμε στό σχολειό, την άλλη μέρα από τ' "Αη- Γιάνη. Τί μέρα θλιθεοή, τί μέρα πικρή! "Επειτα πάλι θα συνηθίζαμε στή δουλειά.

"Ο πατέρας μου ήταν παπάς και μεϊς, τ' αδέρφια μου κι' εγώ, είχαμε κι' άλλα καθήκοντα. "Επρεπε όλες τις γιορτές νά βοηθούμε τον πατέρα μας στα διαβάσματά του. "Ετσι τά Χριστούγεννα ξυπνούσαμε νύχτα βαθεία με τό χτύπημα της γλυκειάς καμπάνας, τον ακολουθούσαμε και διαβάζαμε μαζί του στην εκκλησιά τον "Ορθρο, ως δτου νά μαζευθί ο κόσμος, νάρθουν οι ψαλτάδες και νά πλημμυρίση ή εκκλησιά. Τότε ήχοσε άγγελικά ή εκκλη- σιά μας με τις παιδικές κρουστάλλινες φωνές μας. Ψέλναμε γλυκά τά τροπάρια και στό τέλος τό τροπάρι των Χρι- στογενένων. Βοηθούσαμε τό μεγάλο μας αδελφό και πρω- τοψάλτη ψάλλοντας τό «Τί θα υμά ζεις Μαριά υ» και τις καταβασίες «Χ ρ ι σ τ ό ς γ ε ν ν ᾶ τ α ι ο ξ ᾶ σ α τ ε » κι' όλα τά τροπάρια και τό Χερουθικό και τό «Μυ- στήριον ξένον δρώ και παράδοξον».

"Ετσι ο πατέρας μου από τά τυχερά του μάς φιλοδο- ρούσε από ένα μικρό ποσό για έξοδα των Χριστογενέ- νων. "Ετσι μάς βλογούσε με την χαρά της ψυχής του και βλογημένοι προκόβαμε στα γράμματα και στην ψαλτική. "Όλα τά ξέραμε απόξω και δέ γάναμε πουθενά τον ήχο ή τό ίσο. "Ετσι την άλλη μέρα ξημερώματα κι' άνήμερα Χριστούγεννα τρώγαμε και τη χοιρινή μπριζόλα ύστερ' από νηστεία μακρά.

"Ετσι και τοῦ "Αγίου Βασιλείου, παγωμένοι από τό πολύ κρύο, σουρωθίκαμε, λέγαμε τά ώραία κάλανδα, ψέλ- ναμε στην εκκλησία, κόβαμε στην πηττα, γλεντούσαμε, παγοδρομούσαμε ως που νά έφταναν τά Φώτα. Πέφταμε από νωρίς νά κοιμηθούμε κάτω από ζεστά παπλώματα, γιατί της νύχτας κείνης τό μαρτύριο ήταν πολύ. Οι καμπά- νες χτυπούσαν βαθεία νύχτα. "Επρεπε νά γίνη ο άγιασμός ο μικρός. "Επειτα ο πατέρας μου ντυνότανε πολύ βαριά. Φορούσε τη γούνα του, τό τζουμπέ του, τυλίγονταν τό σάλι του, εφογγε το καλιμαύκι του νά μη τό πάρη ο άέρας και φορώντας τά μάλλινα χειροκτία του, ξεκινούσε για τό φατίσμα των σπιτιών της συνοικίας, πού πρόσμεναν όλα με τά ρώτα άναμμένα νά μη ή παπᾶς νά τους άγιάση, νά ακορήση άγιασμό με τη φωτιστήρα του πού άγώνε στο βρόμο από τό κρύο. "Ενας από τ' αδέρφια μου βαστούσε τό μπακιρί με τον άγιασμό, ο άλλος χτυπούσε τις ξώπορ- τες προτρέχοντας, για νά μάς άνοίξουν, κι' ο τρίτος ένα φανάρι άναμμένο νά μάς φέγγη. Τό περπάτημά μας ήταν μαρτυρικό μέσα στους πάγους, στα χιόνια, στον δυνατό βορρά και στη σκοτεινιά. "Ο ούρανός έχυνε τσουχτερό κρύο και λίγο παρηγοριά από τ' άμέτρητα καντήλια του πού πλημμυρίζαν τό μαύρο στερέωμα. Μπαίνοντας σε κάθε σπίτι ξεφωνίζαμε τό «Εν "Ιορδάνη βαφτιζόμε- νου σου Κύριε...» και μέσα στη σιγαλιά της νύχτας θαρρείς και άγγελάκια άληθινά κατέβαιναν κάτω στη γή

πάντα της εκκλησίας, ούτε οι χριστιανικές τελετές γίνονται με τόσο θόρυβο και βοή. Τά Φώτα έπεφτε πάντα πολύ κρύο και πολύ χιόνι. Οι άνθρωποι και τά ζώα πάλευαν νά σταθούν πάνω στή χιονισμένη γή. "Αγώνας ζωής, μά ευχάριστος. Τέτοιες μέρες οι πάγοι ήταν ζωντανοί. Πατού- σες ελεύθερα; Θά γλιστρούσε για νά βρεθίς δεν ξέρα πού, με τό παγίδι σπασμένο, με τό χέρι χτυπημένο και τό κεφάλι τρύπιο. "Επρεπε νά περπατήσ προφυλαχτικά. "Ε- πρεπε νά φορής λάστιχα της Ρωσσίας και νάχης καρφιά στα παπούτσια σου, άλλωθς κινδύνευες νά τσακισθής.

Τά παιδιά τέτοια έποχή παγοδρομούσαν, όχι βέβαια με παγοπέδιλα, μά με τά «κατίκια τους, όπως έλεγαν τά έλκηθρά τους τά μικρά, πού μόνα τους σκάρωναν με σα- νίδια για νά κάθωνται πάνω και ν' άφίνωνται πάνω στον πάγο νά γλιστρούν στην κατηφοριά. Θυμούμαι πώς στή συνοικία μας είχαμε τον καλύτερο παγοδρομο σε μία με- γάλη κατηφοριά, πού κατέβαινε ως πνήντα μέτρα και πάνω στή ρεματιά — τό χείμαρρο — πού χώριζε τη συνοι- κία μας από τη συνοικία της Μητροπόλεως. Μετά τό σχο- λείο όλα τά παιδιά, μικρά-μεγάλα, γλιστρούσαν στην παγωμένο αυτό δρόμο και κατέβαιναν ως τον ποταμό κάτω πού τον χειμώνα πότε έτρεχε και πότε πάγωνε. "Εκεί άμέ- τηρητα παιδιά άγωνιζόντανε νά επιδείξουν την ίκανότητά τους και νά ίκανοποιήσουν τη μανία του γλιστροήματος. "Όταν ο ήλιος έπεφτε και σουρούπωνε, τότε πιά έπαιζε το παιγνίδι αυτό με τά καθημερινά θύματά του — παιδιά λαθωμένα.

"Από τά Χριστούγεννα άρχιζε τό μεγάλο χιόνι και όλες τις μέρες χιονίζει χιόνι πάνω στο χιόνι. Οι θερμάστρες και τά τζάκια έκαίγαν σε φτωχικά και πλούσια σπίτια. Δίχως φωτιά πώς νά ξενυχτήσης; Πάγωνε μέσα στο δωμάτιο τό νερό στο ποτήρι, τό νερό στο νιπτήρα, στο βραίνι, στή βρύση. Τότε έθλεπες με φωτιά νά θερμαίνων τη βρύση νά χύση τό νερό της, τό μπουκάλι νά λιώση, νά στάμνα νά ξεπαγώση. Για νά πλυθής τό πρωί χρειάζοτανε φωτιά πρώτα. Μόνον τά πηγάδια άχνίζουν, σαν άνοιγες τό κα- πάκι τους. "Εκείνα είχαν τη φυσική τους ζεστασιά κι' αν έθγαζες έναν κουβά νερό, θαρρείς και ήταν βραστό και σ' αυτό μπορούσες νά βουτήξης τά χέρια σου και νά νίψης τό πρόσωπό σου. Παιδι δέ θυμώζαι τον χειμώνα νά μην έχω τά χέρια μου σκασμένα από τό πολύ κρύο. Τό κρύο νερό γαλούσε την επιδερμίδα, την έσκαζε, τη μάτωνε.

"Ο ύπνος ήταν μαρτυρικός πριν άρχιση. Πώς νά βγά- λης τά ζεστά ρούχα σου για νά κοιμηθής και νά πλυθής, πού έξω ο βορράς φυσούσε λυσσασμένος και παγωμένος; Τά χιόνια σκέπαζαν τά πάντα. Οι πάγοι κρέμονταν από τά κεραμίδια κρουσταλλωμένοι σε σχήματα περίεργα. Τότε τά παιδιά επιδίδονταν νά στήνουν άρκοϋδες με χιόνια και ανθρώπακια. Μέσα στους δρόμους, στις πλατειούλες ση- μάτιζαν έναν άνθρωπο, τούβαζαν μάτια με κάρθουνο, τού- βαζαν ένα στόμα καρθουνένιο, τούδιαν στο χέρι ένα ξύλο και τον ώνόμαζαν χιονάνθρωπο. Πολλά παιδάκια έκαίγαν καλλιτεχνήματα. "Ετσι και τό χιόνι και οι πάγοι ήταν ευχαριστα για τά παιδιά τις μέρες αυτές, πού είχαν δια- κοπές δώδεκα μερών. Τά βιβλία τά κρεμούσαν στο τσιγ- γέλι. Ούτε διάβάζαν, ούτε έγραφαν. "Εθγαζαν τό άχτι τους για τους πολλούς κόπους του φθινοπώρου, πού μά- θαιναν τότε γράμματα πολλά.

Με μεγάλη άγωνία πρόσμεναν τις γιορτές. "Όσο πλη- σίαζαν οι μέρες τόσο ή προσδοκία αυτή έκαίνε τά παιδιά ν' άγωνιούν. Σαν άρχιζαν πάλι από την παραμονή των Χριστογενένων μία μελαγχολία έπιανε τά παιδιά, πού λογαρίαζαν τό τέλος των έορτών και τ' άνοιγμα του σχο- λείου. "Όταν τελείωναν οι μέρες, όπως τό φυτίλι ή τό

αυτήν θύμινα τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ. Τὰ σκυλιά γὰρ γὰν, οἱ κοκκοὶ λαλοῦσαν καὶ μεῖς τελειώναμε τὸ τροπάρει μαζὶ τοὺς, παίρνοντας τὸ μεγάλο φιλοδώρημα τῶν σπιτιῶν ποὺ καλοπερνοῦσαν καὶ τὸ φτωγὸ μεταλίκι τῶν πεινασμένων. Γιατὶ καὶ τότε ὕπῃρχαν φτωχοὶ καὶ πεινασμένοι. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνη σὲ διακόσια τοὐλάχιστον σπιτία. "Ένας μου ἀδελφὸς πρότρεχε μὲ τὸ φανάρι νὰ μᾶς φέγγη. "Έτσι ἀνεβαίναμε δρόμους ἀλλόκοτους, σκάλες ψηλές, αὐλὲς μακρόσυρτες. Πατοῦσαμε πάγους καὶ χιόνια καὶ γλιστροῦσαμε ἐπικίνδυνα. Γι' αὐτὸ κάποτε κι' ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου γλιστρώντας ἔπεσε, γύπησε βαριά καὶ διακόψαμε τὸ φῶτισμα γιὰ νὰ τὸν πᾶμε σπιτί σακατευμένον. Τί θλίψη... κλαίγαμε μαζὶ του παγωμένου καὶ σκοτωμένου ἀπὸ τὸ βαρὺ αὐτὸ χριστιανικὸ παπαδικὸ καθήκον τῆς νύχτας τῶν Φῶτων. Χρέος ποὺ ἂν τὸ παρᾶβαινες καὶ στὸ πῶ φτωχόσπιτο μπορούσε ν' ἀκούσῃ καὶ ὁ παπᾶς ὄνειδι-σματα βαριά. Τὸ μπακίρι τοῦ σπιτιοῦ μας τοῦτο, ποὺ τὸ κρατήσαμε ὅλα τ' ἀδέρφια μὲ τὴ σειρά, τῶν τῶν αὐτῶν σὲ θιβλιοθήκη μου πάνω νὰ μοῦ θυμίζει ὅλα τοῦτα ποὺ σὰς ἱστοροῦ. Πολλὲς φορὲς εἶχε παγώσει καὶ τοῦτο μὲ τὴν ἁγιαστούρα μέσα καὶ εἶχε κρυσταλλώσει. Αὐτὸ εἶδε ἀμέτρητες φορὲς τὰ δῶρα μας νὰ γάνωνται κάτω στὸν πάτο του καὶ νὰ μεγαλώνουν μέσα στὸ νερὸ, νὰ γίνονται τριδιπλά. Καὶ τὰ τυχερά μας αὐτὰ ἦταν εὐλογημένα. Μ' αὐτὰ ἀγοράζαμε παπούτσια χειμωνιάτικα ἢ τὰ βάζαμε στὸν κουμπάρῳ, γιὰ τὰ πασχάλινά μας ρούχα, ἂν ἡ μητέρα μας εἶχε προλάβει νὰ ὑφάνῃ τὸ σαγιάνι νὰ μᾶς ντύσῃ χειμερινά.

Τὶς μέρες κείνες βγαίνουν κι' οἱ καλικάντζαροι, ποὺ κυνηγοῦσαν τοὺς ἀνθρώπους. "Έτσι ἀποκτήσαμε ἕνα φόβο μεγάλο νὰ βγοῦμε τὴν νύχτα ἔξω, τὸ φόβο τῶν καλικαντζάρων ποὺ ἀνέβαιναν στὰ κεραμίδια, ἐμπαιναν ἀπὸ τὴν καμινάδα τῆς κουζίνας, κατέβαιναν στὸ τζάκι κι' ἔκαναν ζημιές. Μὲ τ' ἁγίασμα τῶν νερῶν γανόντανε πιά καὶ ἡ σού-χαζα ὁ κόσμος. Τότε κάποτε βουδάρθηκε γάνοντας τὴ φωνή

τὰ δημόθια. "Αρπαξὲ τὸ τροπάρει τότε καὶ τὸ γέλασε πέρα ταχτικά. Στὸν ἀποστολο, ποὺ τὸν ἔλεγα καὶ μὲ πολλὰ τσακίσματα, (ἐρήνη νεύοντας καὶ τὸ νόημα τῆς φράσεως ὅπως τοῦ ε-καὶ τὸ εὐχάριστη γὰρ ἡ ἡμετέρα ο-ν-τες καὶ ψάλλαντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡ-μῶν τῷ κυρίῳ), ποὺ ἔπαινε δραματικὴ μορφή ἡ φωνή μου, ἔπαισαν καὶ οἱ μαυροφο-ρες γυναῖκες ποὺ εἶχαν μνημόσυνο, μὲ τὰ κολυβά. Τότε λίγα τῶν αὐτῶν ἀδελῶν καὶ τρεῖς φορές ἄρχισαν καὶ ἐπαινοῦσαν τὸν κυριό μου, ὡς ποὺ ὁ πατέρας μου ἀπὸ μέσα μου εἶπε: "Ὅπως ἀπὸ τὸ κράτος σου πάντοτε ψαλασμένοι...», ἀ-νοίξε τὴν ὥρα, πῶλη καὶ παίρνοντας ἀπὸ τὸ στόμα μου τὴν καλίστρεν ἄρχη μὲ ἔβαλε στὸ δρόμο τοῦ χειμῶνος, ποὺ ἤξερα ἀπὸ παρᾶ, καὶ τ' ἀποκρίσασα "Μὰ χροῖα! καὶ πάλι σκόλασα στὸ "ΕΛΕΙΟΝ ἔστιν ὡς ἀληθινόν" ὅπου τρεῖς φορές ἐπανέλαβα τὸ ἀεὶ, ἀεὶ, ἀεὶ, γιὰ νὰ ἐρῶ τὰ παρακάτω, ὡς ποὺ προφαινοῦσαν πάλι ὁ πατέρας μου μὲ συγκράτησε ἀπὸ τὸν καθήφορο καὶ εἶπε τὸ ὅρασι μέλος τοῦ πατριάρχικοῦ ἔργου ἡ ἡμετέρα, ποὺ ἀληθινὰ εἶναι ἕνα Κόσμιον μουσικὸ μεγαλόπρεπο.

"Έτσι βαφτίστηκα στὴ φωτιά τοῦ στασι-διοῦ. Ποιὸ ἄλλο παιδί θ' ἀποτομῶσε νάνεβῃ ἔτσι στὸ στασιδί, καὶ νὰ μὴν τοῦ κοπῇ ἡ φωνή τοῦ λάρυγγα καὶ νὰ μὴ κολλήσῃ ἡ γλῶσσά του ἀπὸ συγκίνησιν στὸν οὐρανικὸν τοῦ μεγαλόπρεποι ἀρχῇ. Καὶ στὰ δεκα-τρία μου χρόνια, ποὺ ἄρχισε νὰ φυτρῶν γινούσι στα μάγουλά μου, ἔγινε φάλτης ἀριστέρος στοὺς Ἁγιοσσανταμάρτυρες, ποὺ ὅταν ἐψάλλα μ' ἔδλεπαν οἱ δόλιοι 40 μάρ-τυρες ἱλαροὶ μέσ' ἀπὸ τὴν παγωμένη λίμνη τοῦ μαρτυρίου τους, καὶ βλοσυροῦσαν ἕνα παιδί σὰν καὶ μένα, ποὺ μὲ τὴ φωνούλα του τοὺς ὁμοῖσε μελωδικά: «ἀλγεῖν ἡ πηεῖς, ἀλλὰ γλυκύος ὁ παρᾶδεῖσος».

"Έτσι σ' ἕνα χρόν, δασκαλεμένος νὰ φέ-νω ἀπὸ τ' ἀναστασιματάρει ὅλα ὅπως ἦταν γραμμένα ἀπὸς τὴν ἀναστάσι, τὰ κεκρα-γάρια, τὸ φῶς Ἰλαρόν, τὰ λειτουργικά καὶ τέλος τὰ χερουδικὰ καὶ κοινωνικά, τὰ πάντα τέλος πάντων, ἐξέκρινε γιὰ τὴ μεγάλη μου ἐξηντῆ. "Έφτασα στὴ Φιλιππούπολι, ὅπου τὰ λαμπρὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα ἤμαζαν καὶ δασκάλους, καὶ ἡμετέροι ἀπολόνταν γιὰ νὰ διδάσκουν σὲ κάθε γωνίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ ἑλληνικά γράμματα, ποὺ τὰ φθόνισαν οἱ Βουλγάροι καὶ τὰ κακομελέτησαν κι' ἕνα πρωῒν ἀναποδογυρίζοντας ἀπὸ φανατισμὸ καὶ κακία βωμολοῖς καὶ ἐπίσης ἐλλήνων ἐρ-ρίξαν τ' ἁγία στοῖς ἀπολόντων καὶ πετάσανε σταυροὺς ποὺ προσκυνῶν, ἵτην ἄγχα ἑλλη-νικοί...

"Έκεῖ, ἀνεβαίνοντας στὸ στασιδί τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἔγινε φάλτης στὰ δεκατέσσερά μου χρόνια καὶ φέλοντας σπουδαστὰς κι' ἔγινε δασκαλὸς μὲ δίπλωμα: "Ἰδὸς ἀκαλί-σ τ' ἐκεῖ.

"Έκεῖ στὸ στασιδί τοῦτο φέλοντας εἶδα νὰ δυναμώνῃ ἡ φωνή μου κι' ἀπὸ τὸ δουλεῖα νὰ παύρῃ εὐκολία μεγάλῃ στὰ διγύργα καὶ τριγύργα, καὶ ν' ἀποχτῇ δύναμι καὶ ἀντοχή. "Έκει στὴν ἐκκλησίᾳ αὐτῇ, ἐρριώμην τὸν ἄρθε, κέρδινα τὸ ψαμὶ μου καὶ φοίτησα μὲ μῶρα γράμματα καὶ παιδαγωγικὴ γνώσι γιὰ

τοῦ ἀπὸ φόβο ἕνα γειτονόπουλά μας, ποὺ τὸ καλλίκεμε καλικάντζαρος, τύπασε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὸ ἔτρεψε καθάλλα. Αὐτὸ τὸ ἔλεγα, μὰ δὲν τὸ εἶδα ποτέ μου.

Τὴ μέρα τῶν Φῶτων θυμᾶμαι τὰ γειτονόπουλά μας ποὺ περιτρέχοντας μὲ τὰ τουμπελέκια τραγουδοῦσαν:

Σήμερα τὰ Φῶτα κι' ὁ Φωτισμὸς καὶ χαρὲς μεγάλες στοὺς οὐρανοῦς. Σήμερα κυρὰ μας ἡ Παναγιά ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς ἐκατέθηκε, σπάργαντα κρατοῦσε, κερί ἀναφτε καὶ τὸν ἁγν-Γιάννη παρακαλεῖ:

— Ἄγν-Γιάννη ἀφέντη καὶ βαφτιστῇ σὴκω νὰ βαφτίσῃ Κύριου παιδί, νὰ τὸ βγάλῃς ἀρῶσο καὶ λίθανο νάγιαστοῦν οἱ κάμποι μὲ τὰ νερά, νάγιαστῇ κι' ἀφέντης μὲ τὴν κυρὰ.

Τὴν ἄλλη μέρα πιά ὁ οὐρανὸς κατακάθαρος μᾶς ἔστει-λε τὸν ἥλιο νὰ ζεστάνῃ τὸ κόκκαλό μας, νὰ χύσῃ χαρὰ καὶ φῶς, ζωὴ καὶ εὐτυχία. "Ελαμπαν τὰ πάντα. Τὰ χιόνια ἔβγαζαν σπῖθες, οἱ πάγοι σὰν καθρέφτες γυάλιζαν. Κι' ἂν πύρωνε πολὺ, ἀρχίζαν οἱ κρεμασμένοι κρύσταλλοι ἀπὸ τὰ κεραμίδια νὰ σταλάζουν. "Ήταν ἡ προτελευταία μέρα τῆς τεμπελιάς καὶ τοῦ παγινιδιοῦ. Πόσο γρήγορα εἶχαν περά-σει οἱ γιορτές! "Ὅμως τὰ βιβλία ἀκόμα δὲν τ' ἀγγίξαμε, τὴν πέννα δὲν τὴν πιάσαμε, τὰ τετράδια δεκατέσσερες μέ-ρες κοίτουσαν κλειστά καὶ τὰ βιβλία βουβά. Τὴν μεθεπο-μένη θὰ χυποῦσαν οἱ καυπᾶνες πολὺ πρωῒ ἢ μὲ τὸ χιόνι ἢ μὲ τὴ βροχὴ νὰ μᾶς καλέσουν στὸ σχολεῖο, ποὺ ἀνοίγε τις πόρτες τοῦ χαρούμενης ἢ λυπηρῆς. Χαρούμενες γιὰ τοὺς καλοὺς καὶ λυπηρῆς γιὰ τοὺς κακοὺς, ποὺ θὰ μάθαι-ναν τὰ γράμματα ἀφᾶντοῖσι τρώγοντας ξύλο τοῦ παλαιοῦ καιροῦ καὶ μένοντες νηστεία τὸ μεσημέρι.

Πολύδ. Παπαχριστοδούλου

ΣΤΟ ΣΤΑΣΙΔΙ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗ

νὰ γίνω δασκαλὸς παιδαγωγημένος. Μὲ κείνο νὰ ἄρρωσ ἐξέκρινε κατόπι καὶ γιὰ τὴν Ἄσπ-να. Τὸν καιρὸ ποὺ οἱ δημαρχοὶ διώριζαν φυλά-ξεις καὶ τοὺς εἶχαν μπροστὺς μὲ τις μου-στακὲς στριμμένες καὶ τὰ ἐκυρτὰ ρα-βδία στὴν ἀγκυρά. Τέτοιος ἕνας μπροστὸς πῆγε νὰ μοῦ σπάσῃ τὰ κόκκαλα καὶ ἐκακῇ-νός με κατέβασε ἀπὸ τὸ στασιδί τοῦ ἀ-γίου Διονυσίου τοῦ παλαιοῦ — πρὶν ὀψοῦν μεγαλόπρεπος τώρα — ποὺ μὲ διώρισαν φυλά-τῃ οἱ ἐπίτροποι καὶ δὲν τὸ ἐνέκρινε ὁ δι-μαρχος. Μὲ τράβηξε ἀπὸ τὸ χέρι κάτω κι' ἀφῆκα τρομαγμένος τὸ στασιδί σὰν ἄλλοτε σμένος κι' ἐρύσθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ μὴ ἐξαγινῇ φάλτης πιά στὴ ζωὴ τῆς σπου-δῆς μου.

Κι' ὅμως, ἂν δὲν ἔγινε ἔξω φάλτης, ποτέ δὲν ἔξεσσα τὴν φυλακτικὴ. Ἡ μάθησι τῆς παι-δικῆς μου ἡλικίας μοῦμεινε χτήμα. Τὸ ζῶ-ματά μου μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ τὴς λει-τουργίας καὶ τὴς δόξης ἀκολουθίας μ' ἔκαμε νὰ μὴ ληρωθῶ ποτὲ τὴν φυλακτικὴ καὶ τὴ μουσικὴ. Κι' ὅς τώρα ποὺ γέγραφα αὐτὰ καὶ μελεῶ. Ἡ μουσικὴ ἡ ἀγνή τῶν μερῶν τῆς χαμένης πατρίδος μου μὲ συγκινεῖ, ἡ κατάνει τῶν ἀκολουθιῶν μας μὲ συνεπείθει καὶ πάντα μουρμουρίζω κατὶ ἂν βρεθῶ σ' ἐκ-κλησία, σὲ μουσική, σ' ἐξωκκλησίᾳ. Θυμᾶ-μαι πᾶς πρωτόγινε φυλακτικὴ πᾶς πρωτογί-νησθε στὸ στασιδί, ποὺ δοκίμασα συγκίνησι καὶ μὴ κόπῃ καὶ κόλλησῃ ἡ γλῶσ-σα μου στὸ λάρυν τ' οὔ.

Κι' ἂν θὰ γινόμεν δεσποτῆς — ὅπως προ-σπάσσα μιά φορά — θὰ υπονοῦσα νὰ ψάλλω σιστὰ κι' ὄχι ἁμουσα καὶ παρᾶφωνα καθὼς πολλοὶ δεσποτῆδες. Θάμεινα τὸ ἅγιος ε-ο-ὐ-β ἡ μα-τ-ο-ς σωστά καὶ μελωδικὰ καὶ πε-καυτὰ τὴν λειτουργίαν ὁμοῦν. Τώρα κ' ὅπως ψάλλω στὸ σπῖτι μου ὅ,τι μοῦ ἐρῇ στὴ διά-θεσι καὶ στὴ θυμῷ καὶ φέλοντας θυμᾶμαι τὰ περασμένα μὲ τὰ θυμᾶματα καὶ τοὺς μό-σχους, μὲ τ' ἁμῖα καὶ τὰ λερά βιβλία, μὲ τὴν χαρὰ τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς ὁρακίας, ποὺ πηλημυροῦσε τὴν παιδικὴ ψυχὴν μας τῶν πε-ρασμένων ἐκείνου καιροῦ, ποὺ θὰ μὴ πετῇ ἐκ τῶν τάρφῳ ὄχι μόνο ἀξέχαστη, μὰ καὶ ζωντανή.

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡ. ΣΤΟΔΟΥΛΟΥ